

MUSEUMS AVISEN

Nr. 65
Efterår 2018
38. årgang

MUSEUMSFORENINGEN SØNDERSKOV

Indhold

- En arbejdssejr
- Borgen Skodborghus
- Hilsner fra fortiden
- Rorgængereren fra Andst

Museet på Sønderskov

Sønderskovgårdvej 2 - 6650 Brørup - Tlf. 75 38 38 66
e-mail: post@sonderskov.dk - www.sonderskov.dk

Museets åbningstider:

Tirsdag - søndag kl. 11-16.
Mandag lukket.
Kontoret er åbent hverdage 9-16.

Efter forudgående aftale med museet er der også adgang for skoleklasser udenfor normal åbningstid.

Der er endvidere mulighed for at aftale gruppebesøg med introduktion og/eller omvisning, også udenfor normal åbningstid.

Museets faste medarbejdere:

Fagligt personale:

Museumsleder Bo Ejstrud
Museumsinspektør Scott Dollar
Museumsinspektør Lars Grundvad
Museumsinspektør Linda Klitmøller
Museumsinspektør Janne Krøtel (orlov)
Museumsinspektør Martin Egelund Poulsen
Museumsinspektør Nick Schaadt
Naturvejleder Sam Bøgesgaard Sørensen

Teknisk-administrativt personale:

Museumsassistent Connie Jepsen
Bogholder Ida Knudsen
Pedelmedhjælper Søren Krabbenhøft
Museumsassistent Joan Lindberg
Pedel Flemming Schmidt
Museumsassistent Merete Wehlast
Rengøringsassistent Razija Zvonič

Museumsforeningen Sønderskov blev stiftet den 6. februar 1979 med det formål at oprette og drive et kulturhistorisk egnsmuseum. Museet blev statsanerkendt i 1990. Museet og Museumsforeningen har samme bestyrelse.

Formand: Inger Bråsch Gram, Villumsvej 4, 6683 Føvling, tlf. 75 39 82 59.

Medlemmer af forretningsudvalget: Bodil Baagø, Maltbæk, Lennart Madsen, Haderslev.

Øvrige medlemmer: Ann Møller Gram, Rødding, Gunnar Krog, Brørup, Niels Rasmussen, Askov og Troels Ravn, Vejen.

Udpeget af Vejen Kommune: Jakob Borgensgaard, Rødding og Poul Egelykke, Vejen.

Kontingent: 150,- kr. for enkeltmedlemmer og 200,- kr. for par.

Kontingentet giver rabat på entréen, og 10% rabat i museumsbutikken, ligesom foreningens medlemmer modtager Museumsavisen og meddelelser om aktiviteter.

Redaktion: Bo Ejstrud

En arbejdssejr

Alle, som ejer et loftsrum eller en kælder, kender til, at man sætter ting hen, som man planlægger at få gennemgået og sorteret, når man lige får tid. De fleste ved også godt, at det gerne varer noget, før man når frem til at få kigget på tingene igen. Dagligdagen presser på.

Sådan har det også været på museerne. Håndteringen af samlingerne af genstande har været en del af arbejdet, som det har været vanskeligt at følge til dørs, og som man let er kommet til at nedprioritere til fordel for det mere synlige arbejde med udstillinger og arrangementer; den del af museumsarbejdet, som vores omverden ser.

Sønderskov er ingen undtagelse. Vi har haft et efterslæb i registreringen af vores samling. Det har f.eks. betydet, at det har været vanskeligt at få overblik over, hvor mange genstande, vi har i samlingen, og hvor vi har dem stående. Oplysninger, der er kommet med indleveringen, har stået på sedler og lister i vores sagsarkiv, men har været svære at søge frem, eller blot holde overblik over.

Dette er naturligvis ikke en holdbar situation. Derfor er det en stor glæde at kunne annoncere, at vi i år har indhentet efterslæbet. Der er nu registreret 37.326 genstande i vores samling. Der er taget billeder af tingene; de er pakket om, og placeringen er registreret i vores databaser. Undervejs har vi nået at flytte genstande til fællesmagasinet i Vejle, hvor de vil blive opbevaret under de bedst tænkelige forhold. Andre genstande vælger vi at beholde i vores eget, men noget mindre, magasin på Sønderskov.

Det er en stor faglig lettelse at være nået hertil. Det har også været en meget stor opgave; både at gennemføre i detaljen, og at holde overblikket over undervejs. Det har kun kunnet lade sig gøre, fordi det samlede personale, og mange frivillige, har ydet en helt ekstraordinær indsats gennem det seneste lange stykke tid.

Det betyder også, at Museet ikke har været så synligt i 2018, som vi ellers plejer at være. Blandt andet når der kun at udkomme én Museumsavis i år. Det beklager vi, men i sammenhængen var det godt at prioritere den opgave højt, som vi ellers normalt altid lægger til side til senere. Senere var nu.

Vi klager nu ikke. Bortset fra at det er velgørende at få orden i sit hus, så har det været temmelig spændende at gå igennem de mange genstande. De er indsamlet siden Museumsforeningens start i 1979, og ingen af os, som arbejder her nu, har haft mulighed for at gå tingene systematisk igennem før. Der er dukket mange skatte op af gemmerne: Ting som har en spændende og væsentlig, og nogle gange skæv og morsom, fortælling bag sig. Vi har et andet og bredere syn på vores samling nu, og med registreringen kan vi bruge tingene på en helt anden måde end tidligere.

I denne udgave af Museumsavisen fortæller Nick Schaadt om en enkelt af de genstande, som vi er stødt på undervejs, nemlig Sønderskovs gæstebog, som har spændende navne i sig. Dette er et tema, som vi helt sikkert vil vende tilbage til i kommende numre. Gæstebogen er kun én af godt 37.000 genstande fra Vejen Kommunes historie, som vi passer på.

Afslutningen af den store registreringsopgave betyder ikke, at vi nu er færdige med at registrere. Det er en opgave, som vi skal klare løbende, og der er helt sikkert stadig ældre registreringer, som vi skal igennem igen for at få alle detaljer på plads. Øvelsen er ikke blevet mindre kompliceret af, at Slots- og Kulturstyrelsen netop har forladt vores gamle registreringssystem, som hed Regin, til fordel for en helt ny database, SARA. En ny database kræver også, at registreringen skal tænkes på en anden måde, og at flere procedurer skal lægges om. Det klarer vi nu også.

Dermed er vi klar til den kvalitetsvurdering af museet, som Slots- og Kulturstyrelsen vil gennemføre i foråret 2019. Vi bliver målt på, om vi opfylder lovens krav og styrelsens anbefalinger. Det ser vi frem til. Man kan sikkert altid finde et hjørne, der mangler at blive dækket, men i det store og hele tror vi på, at Sønderskov fylder sin plads i museumsverdenen.

Hvad sker der ellers på Sønderskov? På den arkæologiske side går det forrygende. I 2017 nåede Fæsted skatten med på Styrelsens liste over årets ti vigtigste udgravninger. Lad os se, hvad der sker i den kommende tid. Der er en jævn strøm af spændende resultater fra udgravningsfelterne rundt omkring i Vejen Kommune.

Den ualmindeligt varme sommer har medført lavere besøgstal på mange museer, også hos os. I efteråret har vi dog haft adskillige velbesøgte arrangementer. Det var en glad overraskelse at få besøg af næsten 500 mennesker i løbet af få timer til allehelgen. Jette Frölich's Julestue var også meget velbesøgt, og begge arrangementer viste museet frem for grupper, som ikke ellers besøger os meget. I forbindelse med Trekantsområdet's festuge

var vi vært for Vejen Kommunes *ArtZone*, og her havde vi et spændende samarbejde med tre kunstnere fra kunstakademiet i Haag, under ledelse af danske Andreas Sahl Andersen.

Man skal ikke sammenligne med besøgstallene fra guldudstillingerne i 2016 og 2017, men det lander faktisk rigtig pænt i år.

Den nye udstilling om middelalderen i Vejen Kommune blev udviklet i samarbejde med en designer udefra, Anette Just, som vi havde ansat i en periode. Det kan man helt sikkert se på scenografien, som løfter de to, ret små, rum, som stod for fornyelse i år. Vi holder fast i planen om at fornye udstillingerne løbende, så der altid er noget nyt at opleve på museet. Det er en ambitiøs plan, som tager mange ressourcer, men det giver os mulighed for at blive ved med at fylde på af vores egne spændende historie.

At det var middelalder, der blev emnet denne gang, hænger ikke mindst sammen med, at kongeborgen Skodborghus har - mindst - 650 års jubilæum i år. Af samme grund lagde vi årets kursus i arkæologi på Askov Højskole på Skodborghus. Det kom der nye resultater ud af, som vi fortæller om i denne udgave af Museumsavisen.

Vi fortsætter også serien om danefæ fra Vejen Kommune, og når denne gang forbi en helt igennem spændende bronzefigur fra Andst, som er udstillet på Nationalmuseet.

Dermed vil vi sige alle medlemmer tak for i år. Det har været et godt år på Sønderskov, og vi ser frem til 2019, og til at se jer alle herude igen.

Museumsleder Bo Ejstrud

Borgen Skodborghus

Nye undersøgelser

Kongeborgen Skodborghus nævnes første gang i kilderne i 1368, for præcist 650 år siden. I dag er borgen svær at se i landskabet, for den ligger gemt under Skodborghusvej. Nye undersøgelser i 2018 har givet os nye perspektiver på pladsen, og lægger op til yderligere undersøgelser.

For andet år i træk samarbejdede Askov Højskole og Museet på Sønderskov om et kursus i arkæologi for amatørarkæologer. Det er et ugekursus, hvor nye og erfarne folk kan lære om arkæologi som hobby. Mange møder op i den tro, at kurset er om metaldetektorer. Den

misforståelse får vi dog hurtigt rettet. Man skal ganske vist lære detektorer at kende på et kursus i amatørarkæologi, men man kan dyrke denne hobby på mange andre måder.

Det vigtige udgangspunkt i kurset er, at vi vælger et 'rigtigt' mål: En lokalitet, som er fagligt interessant at arbejde med, og hvor vi kan forvente resultater, der kan flytte noget. Årets mål blev kongeborgen Skodborghus. Her stod det klart, at eftersom pladsen ligger i højt græs, så gav det ikke meget mening at gennemføre detektorafsøgninger. Den del af kurset gennemførte vi et andet sted.

Kurset var samtidig en god anledning til at få opsummeret, hvad vi egentlig ved om stedet. Svend Aage Knudsen skrev om Skodborghus' arkæologi i Museumsavisen 1986 nr 1. Artiklen er gengivet i let redigeret form i bogen om Sønderskov fra 2013. Med de seneste undersøgelser kan vi føje lidt mere til puslespillet.

Hvor gammel er Skodborghus?

Vi ved ikke, hvornår Skodborghus er opført. Vi ved, at den var i kongeligt eje igennem middelalderen. Borgen er nævnt første gang i 1368. Sammenhængen er et brev fra grev Henrik 2., "Jernhenrik". Under et stort oprør mod Valdemar Atterdag underskrev Henrik et brev "foran borgen Skodborg" ("*ante castrum skodbwrg*") den 17. juli 1368. Når oprørslederen stod 'foran' en kongeborg, så er det blevet tolket sådan, at Skodborghus var under belejring.

Figur 1. Højskolekursister arbejder på marken vest for Skodborghusvej. Her lå en del af borgen, som i dag er forsvundet fra overfladen. Nye metoder kan kortlægge resterne under græsset. Foto: Bo Ejstrud.

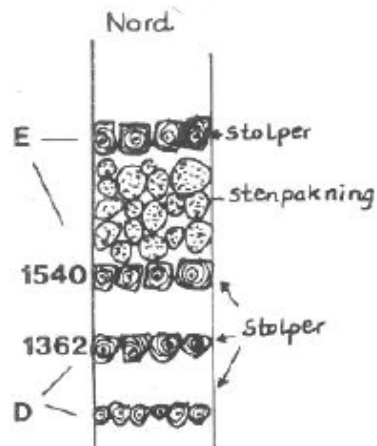
Det betyder, at borgen er bygget før sommeren 1368. Meget andet er vi ikke sikre på.

Lidt ved vi dog. I 1985 blev der gravet en nord-syd gående naturgasledning ned gennem engen langs Skodborghusvej. Gravearbejdet foregik uanmeldt, men det lykkedes i sidste øjeblik at få ledningen flyttet 20 m ud på marken. Alligevel ramte gravearbejdet ned i øst-vest gående rækker af store pæle. Ved en hastig undersøgelse af Esbjerg Museum blev der reddet nogle pæle, som blev sendt til årringsdatering. Den ældste datering var 1362.

Nu kan man aldrig være sikker på, at man har fundet den ældste pæl, specielt ikke i en smal grøft. Men i 1988 blev der gravet gasledning igen, denne gang med en stikledning ind til huset på borgbanken. Denne gang blev der fundet funderingspæle på borgbanken. Kun én var tilstrækkeligt bevaret til datering. Den gav igen dateringen 1362. De to dateringer fra hver sin del af borgen hænger godt sammen.

De tyder på, at borgen var rejst som en del af Valdemar Atterdags genopbygning af landet.

Der er dog daterende materiale, som muligvis er ældre. Hansen Jacobsens mindemærke på stedet er bygget af munkesten og kvadre, som er fundet på Skodborghus. Mere præcist blev

Figur 2. Skilte af pælespæringer fundet ret vest for voldstedet i 1985. Grøften var under 1 m bred, og vandfyldt. Efter S.Aa. Knudsen 1986.

Figur 3. Niels Hansen Jacobsens mindesmærke over Skodborghus. Det centrale panel blev rejst i 1932 af rester fra den gamle borg. Bemærk de tagformede vinduesoverligger. Foto: Bo Ejstrud.

det fundet i brandtomten efter Ny Skodborghus, som var bygget af rester fra det gamle Skodborghus, og som brændte i 1929. Kvadre kan godt forekomme i 1300-tallet, men ikke mindst de romanske vinduesåbninger hører bedre til i 1100- og 1200-tallet. De særlige tagformede overliggere over vinduerne kendes fra flere romanske kirker mod vest. Bryndum Kirke nær Esbjerg er én af dem, og den er dateret til 1240'erne, ved hjælp af årringe.

Sagen er bare den, at stenene kan være genbrug fra en nedbrudt kirke. Et stort antal kirker blev nedlagt, især efter pesten i 1350. Derfor kan disse kvadre stamme fra f.eks. Dover Kirke 8 km mod vest. I så fald har de en kompleks brugshistorie, men daterer ikke borgen.

Borgenes funktion

Når 1200-tallet alligevel er interessant, så skyldes det, at de kongelige naboborge Ribehus og Koldinghus er ret sikkert dateret til året 1268. Koldinghus har fejret 750 års jubilæum

i år. Det skyldes skriftlige kilder, som nævner, at Koldinghus blev rejst af Erik Klipping det år. En årrings-datering fra en stolpe på Ribehus har givet samme årstal: vinteren 1268/69. Det kan næppe være tilfældigt.

Eftersom Skodborghus dækker området langs Hærvejen midt mellem de to større borge, er det fristende at forestille sig, at den er opført sammen med de to andre i 1268. Men det er der intet belæg for.

Da Christoffer 2. blev kronet, måtte han love at nedbryde alle kongeborge undtagen Ribe, Kolding og Skanderborg. Det er lidt uklart, om det er sket. Men bestemmelsen viser, at borgene ved Ribe og Kolding havde en helt særlig betydning i landets forsvar mod syd. Selvom Skodborghus er en senere tilføjelse, viser kortet på figur 4 tydeligt, hvordan den indgik centralt i forsvaret af grænsen mellem kongedømme og hertugdømme.

Landskabet ved Skodborghus

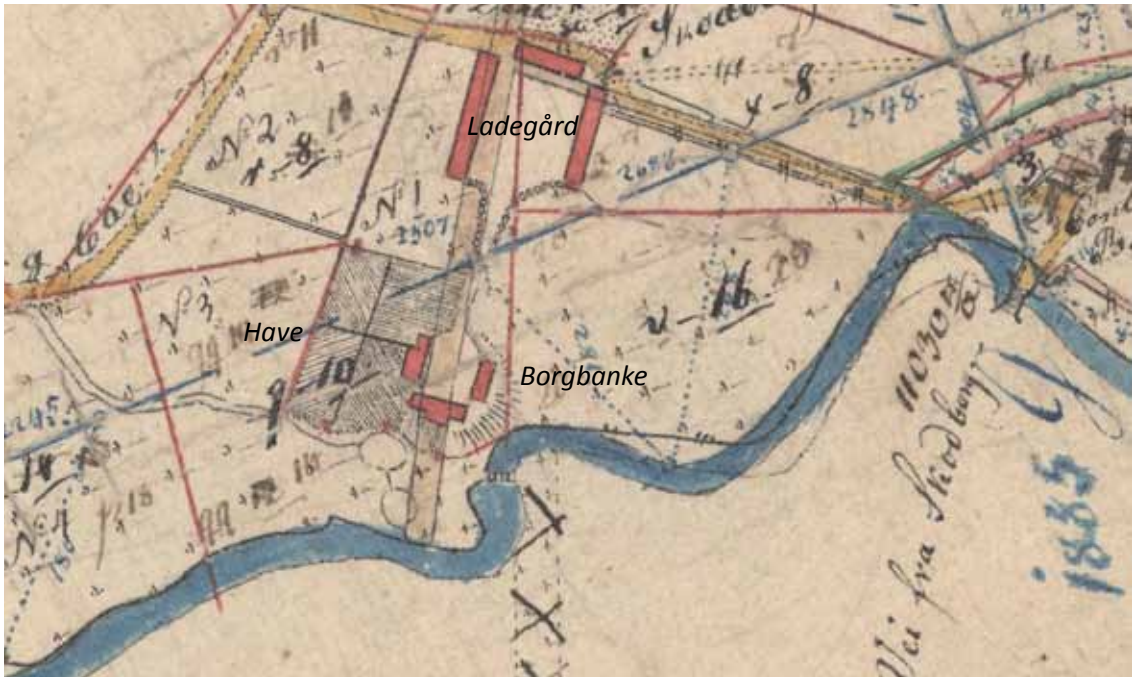
Det er vanskeligt at se borgen i dag. I 1862 blev landevejen lagt direkte hen over midten af borgbanken - tværs gennem den gamle hovedbygning - og kun den østlige side af borgbanken er bevaret i dag.

Med en blanding af moderne og historiske kort kan man få en forståelse af borgen, og hvad der er tilbage af den i dag.

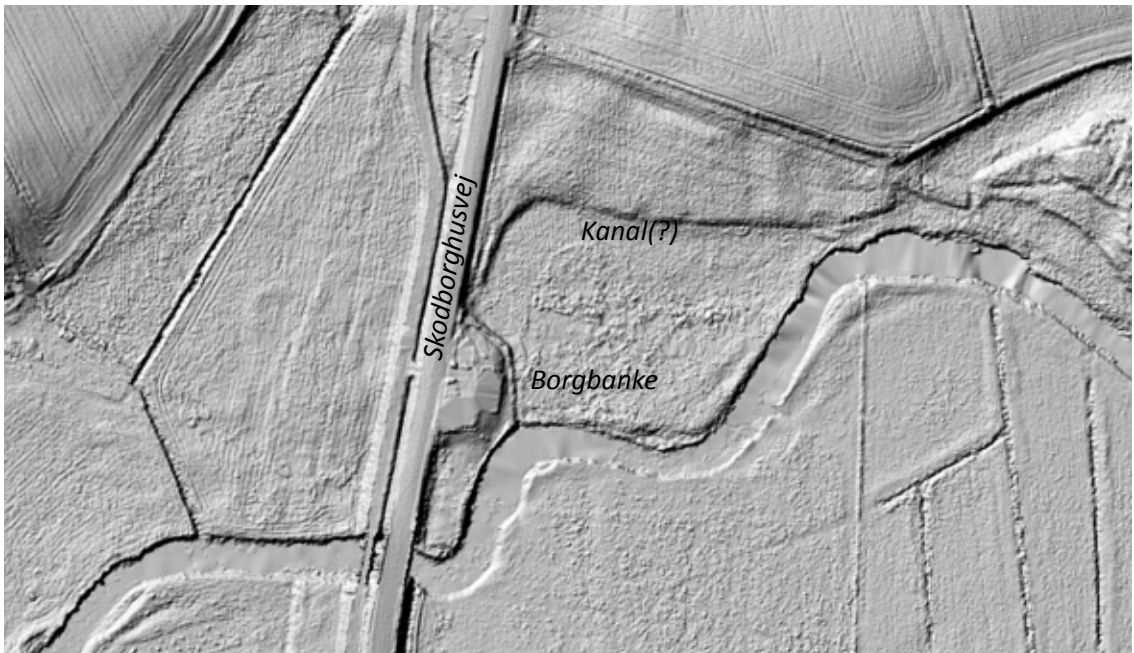
Den første præcise opmåling af voldstedet stammer fra udskiftningskortet fra 1786. Kortet blev kopieret til de ældste matrikelkort i 1818, dog med små ændringer. Haven blev f.eks. gengivet mere stiliseret i 1818, og vejnettet tegnet mere tydeligt. Til gengæld står kortet med mange senere rettelser, f.eks. vejen fra 1862, der endeligt ødelagde borgen. Kortet viser et trefløjet anlæg. Det

Figur 4. De tre grænseborge, samt historisk kendte landeveje: Alle ruter forbi Kongeå-grænsen er spærret med disse tre borge.

Figur 5. Skodborghus på det ældste matrikelkort, tegnet i 1818 ud fra udskiftningskort fra 1786, med senere rettelser. Bygninger er røde. Kongeåen er vist i blå, mens veje er gule. Det skraverede område er en have.

Figur 6. Skyggekart, baseret på radaropmålinger (LIDAR). Fra www.kortforsyningen.dk.

ligner mere en senere herregård end en borg fra middelalderen. Det skyldes ombygninger og reparationer gennem tiden. Nord for selve borgen ses ladegården, som også er et trefløjet anlæg. En stor have ses vest for borgen.

På det moderne højdekort kan man se borgbanken, og hvordan den er skåret igennem af landevejen. Man kan også se, at intet er bevaret i overfladen vest for landevejen. Nordøst for borgbanken ligger der, hvad der ligner en gravet kanal. Den har kunnet lede vand ind fra Kongeåen til voldgraven. Ifølge oplysninger fra ejeren har marken med den gamle ladegård aldrig været pløjet. Det betyder, at der kan ligge meget velbevarede spor af gården derude. Vi håber, at den bevares upløjet. Der er intet pløjelag til detektorfolkene her.

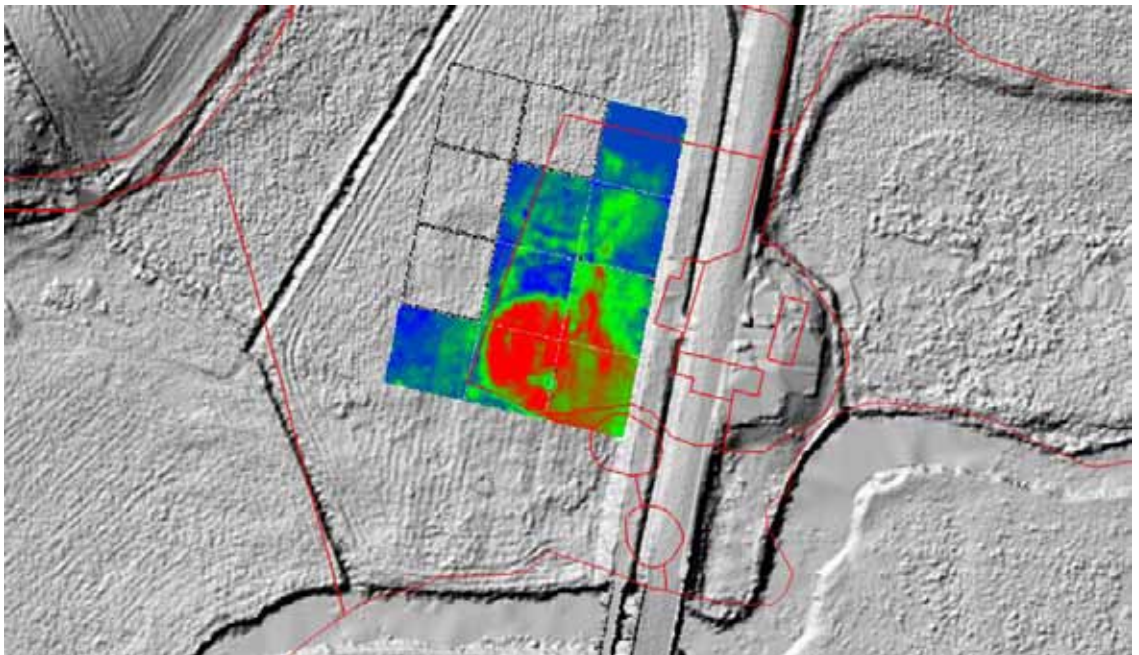
Undersøgelser 2018

Arbejdet i 2018 havde til formål at undersøge,

om der kunne spores rester af den gamle borg under mulden. Til arbejdet brugtes der en 'geofysisk' metode, hvor man sender en strøm gennem jorden, og måler den elektriske modstand. Ved at måle systematisk, for hver kvadratmeter, kan man kortlægge spor i undergrunden. Successen afhænger meget af geologien i området, men i dette tilfælde fik vi gode resultater.

Resultatet kommer ud som et farvet kort, hvor man kan se den elektriske modstand. De røde farver viser en høj modstand, f.eks. hvor der ligger mange sten, mens den blå farve viser den laveste modstand i området.

På kortet ser man tydeligt, hvordan der går en halvcirkel ud fra vejen i vestlig retning. Den tegner den vestlige side af borgbanken, som dermed har haft en størrelse på ca. 60x40 m. De kendte bygninger står forskudt mod øst

Figur 7. Resultatet af den geofysiske opmåling, vist som blå (lav) til rød (høj elektrisk modstand). Kortet er lagt over det moderne skyggekort, mens kortet fra 1818 er vist som røde streger.

på den samlede banke, og det kan antyde, at der oprindeligt har været et mere omfattende bygningskompleks på pladsen. Pælerækkerne fra naturgasgravningen er fundet lige ved den vestlige kant af den fundne kant. Det er dog vanskeligt at forklare, at de går vinkelret ud fra borganlægget.

Den sydlige og vestlige kant af haven fra 1818 kortet kan også ses på modstandsmålingen, som en grøn, og til dels rød, linje.

Men det iøjnefaldende resultat er en stor oval plamage med høje værdier (rød) lige SV for borgbanken. Der kan være tale om byggeaffald fra nedbrydning af borgen: Kr. La Cour Pedersen skrev i 1942 om, at der var kørt fyld i engen (Knudsen 1986: 20). Sten og mørtel vil netop give høje værdier.

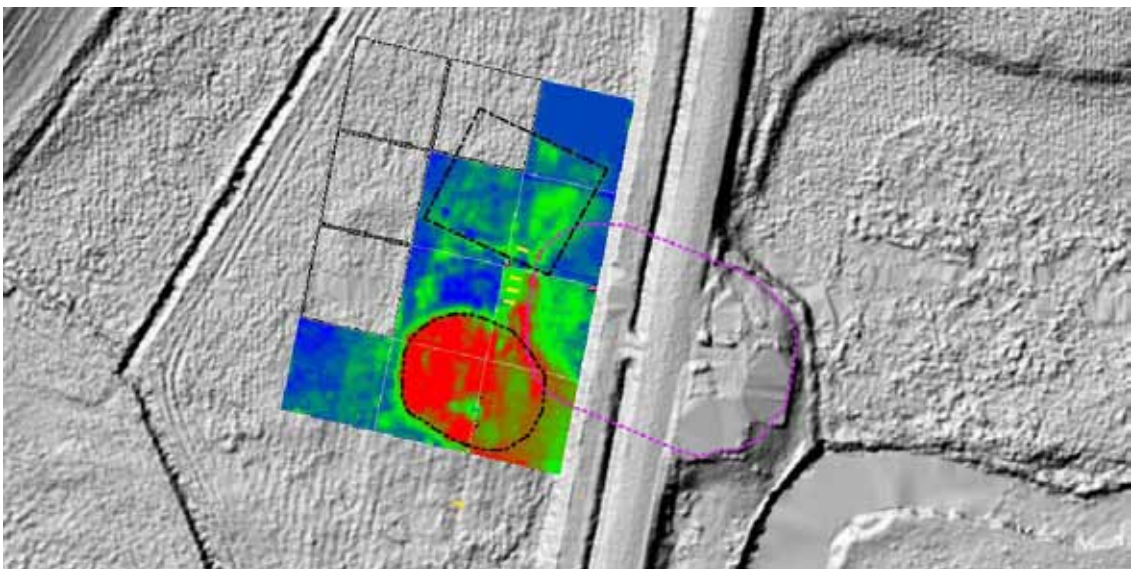
Nord herfor ses en firkant, der omtrent, men ikke helt, passer med den senere kendte

have. Den er lidt anderledes orienteret og noget mindre. Det kan dermed være et ældre haveanlæg.

De to ting sammen, en oval figur med en firkant foran, kan også minde om en lille borg. Havde vi ikke den 'rigtige' borgbanke bevaret, ville dette måske være den oplagte tolkning. Vi kan næppe bruge den i dette tilfælde, men strukturerne har helt sikkert noget med borgen at gøre. Det er således påfaldende, at orienteringen af pælerækkerne passer bedre med de nyfundne strukturer end med den bevarede borgbanke.

Vi kan ikke sige meget mere uden en udgravning af stedet. Men den geofysiske undersøgelse har meget nøje vist, hvor vi bør grave, og har i sig selv rejst en række nye og spændende spørgsmål om Skodborghus' tidlige historie.

Museumsleder Bo Ejstrud

Figur 8. Tolkning af modstandsmålingen. Med lilla stiplede linje er vist omridset af borgbanken. Cirkel hhv. firkant kan ikke forklares, før vi udgraver stedet, men der kan være tale om rydningsaffald samt en ældre have. Der kan også være tale om noget helt andet. De gule streger er pælespæringer fra naturgasudgravningen.

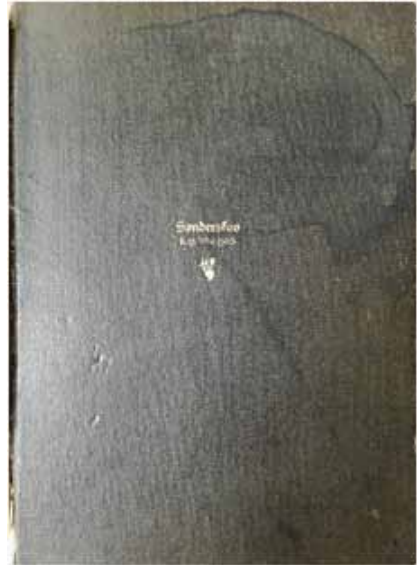
Hilsner fra Sønderskovs fortid

I forbindelse med museets store registreringsarbejde, som vi officielt færdiggjorde 1. juli i år, fandt vi mange spændende, glemte og historiemættede genstande vejen forbi vore skriveborde. Nogle genstande havde vi ikke set før, mens andre genstande var glædelige gensyn, der hurtigt kunne blive tidsrøvere, hvis vi ikke var forsigtige.

En kasse fandt vej til mit skrivebord, og i den lå forskellige bøger. Umiddelbart var det en nem opgave at løse, for bøgerne var allerede registreret for flere år siden, og manglede blot et foto for at vi kunne sende dem til vores magasin i Vejle. I bunken lå en lille bog, uanseelig af størrelse og et omslag, der bestemt ikke gjorde meget ud af sig selv, men det var den første bog, jeg tog frem fra bunken. Måske det var det anonyme udseende, som gjorde den spændende. De andre bøger fortalte jo med store bogstaver om deres indhold.

Forsiden er mørk brun, nærmest sort, ryggen er gået til og enkelte skjolder afslører, at bogens omslag nok har været udsat for fugt. "Sønderskov d. 15 Maj 1902." står der med små gyldne bogstaver og tal, og under skriften er en lille bladranke ligeledes gylden. En lille bog tilsyneladende kun til Sønderskov. Når man åbner bogen, møder man et fuldt opslag med ranker af gyldne blade og hvide blomster, ligeledes er det sidste opslag dekoreret. Papiret i bogen er glat og kraftigt, og bogen må have været af god kvalitet. Bogen er på 188 sider, men kun 86 sider er skrevet på. De resterende sider står blanke.

Men en ting er, hvordan bogen ser ud, noget andet og ganske interessant er bogens

indhold, der afslører dens formål. På de 86 skrevne sider står korte og lange hilsner fra gæster, der besøgte Sønderskov og familien, der residerede på herregården i perioden 1902-1925, og det er spændende læsning. Alle hilsner skal naturligvis ikke gennemgås her, men nogle enkelte, som springer i øjnene, skal fremhæves.

Allerede i 1904, mere præcist den 16. august, skriver *Jacob A. Riis* sit navn ved siden af sin hustrus. Riis var journalist og fotograf, og arbejdede for *New York Tribune*. Her dokumenterede han *New Yorks* slum og skrev bøger om det. Riis blev født i Ribe, og netop i disse år er *Sydvestjyske Museer* ved at indrette et museum dedikeret til *Jacob A. Riis*.

Den næste meget kendte dansker skriver sit navn i gæstebogen den 6. august 1912. '*Carl Nielsen, kgl. kapelmester, Kjøbenhavn.*' Vi vid-

Ella Garde

5/9 11. Jette Kyrrkevej.
Løndergårde.

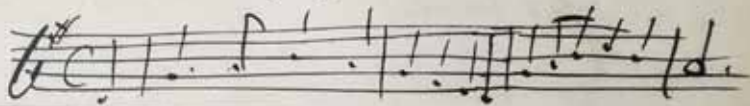
11/9 11 Marin Jac. Mørn.

11/9 11 Ellen Friislev.

Om Nielsen Gyrothekens - Værden

22/10 11 Cecilie Nielsen Land pharm Sønderborg

6/8 Carl Nielsen, kgl Kapelmester Højenskov

Oscar Wils

KOLDING
Lærkeboergade, 176

Ikke jeg bringer hermed
Brevet om dette Sted!

Nygaard Nielsen

Nygaard Roskilde

Bokkestrøms 22/7-12.

Plasning

16/12 1912

Forsenderen for Assensbilled.

MUSEUMSAVISEN SØNDERSKOV

ste godt, at Carl Nielsen og familien havde tilknytning til familien på Sønderkov, og vi vidste også, at han havde skrevet i gæstebogen. Men det er nu alligevel noget særligt at sidde med bogen og se den kongelige kapelmesters egen håndskrift og noder. På samme side som Carl Niensens navn er indlagt et foto af Carl Nielsen, hustru og ældste datter. Om fotoet er lagt ved samme lejlighed som hilsenen eller er placeret på et senere tidspunkt, ved vi ikke.

Den 8. juni 1916 skriver Marie Ahlmann sig ind i gæstebogen. Hun var maler og kunsthåndværker, og arbejdede i en periode for den kongelige porcelænsfabrik. Her udførte hun figurer, der blev sølvbryllupsgave til kongeparret Christian X og Alexandrine i 1923.

I 1920 møder vi endnu en maler. Denne gang en maler, der nok kendes af flere. Den 5. november får Sønderkov og familien Momsen besøg af L. A. Ring, hans hustru Sigrid og sønnen Anders.

*Til venstre: Side i gæstebogen med hilsen og noder fra Carl Nielsen, herunder et familiefotografi i tidens 'visitkort' format.
Foto: Nick Schaadt.*

*Til højre: Sidste hilsen i gæstebogen.
Skrevet i Urup d. 8. april 1926.
Foto: Nick Schaadt.*

Bogens sidste hilsen er fra 1926. Men denne gang er bogen ikke på Sønderkov. I 1925 byttede familien Momsen Sønderkov for herregården Urup, og den 8. april 1926 var der bryllupsdag på Urup.

Ud over prominente gæster fortæller bogen om fester, barnedåb, bryllup, grænsesoldater, forbipasserende og meget andet. Den lille uanseelige brune bog rummer altså et væld af spændende informationer, der blandt andet kan bruges til at blive klogere på, hvordan Sønderkov indskrev sig i en periode, hvor herregårde enten klarede sig eller gik i opløsning på grund af nye love; hvordan Sønderkov udgjorde en ramme for sociale relationer, og den kan bruges til at studere, hvordan familien Momsen opfattede sig selv som ejere af en gammel hovedgård med flere hundrede års historie i bagagen. Mon ikke vi ser mere til den lille bog i fremtiden?

Museumsinspektør Nick Schaadt

Rorgængereren fra Andst

En bronzestatuetten fra romerriget

I ottende afsnit af serien om danefæ fra Vejen Kommune rammer vi det ukendte: Vi ved ganske enkelt ikke meget om dette fund. Men det er - helt bogstaveligt - spændende ud over alle grænser.

I Nationalmuseets udstilling om jernalder står der en lille bronzestatuetten. Den er kun 15,4 cm høj, og står blandt flere andre, så man skal kende den for at få øje på den.

Statuetten viser en mand i en omfangsrig kofte og med en kappe over skulderen. Tøjet er stærkt foldet, og det ville være synd at sige, at dette stykke tilhører højdepunktet af klassisk antik kunst. Manden er bred og står på nogle kraftige ben. De store øjne og den lille opstoppnæse fuldender indtrykket.

På fødderne har han sko, og statuetten står på en lille plade. Figuren er temmelig flad, og bagsiden er udført helt uden folder, så den har sikkert skullet ses forfra.

I hænderne har han et rør. Der er altså tale om en sømand. Roret føres til venstre side, altså bagbord: Ideen om en særlig side som 'styrbord' er Nordeuropæisk, og det var ikke usædvanligt, at romerske skibe havde rør til begge sider.

Manden er nemlig romersk, eller rettere: Han stammer fra de romerske provinser, i området Frankrig, Belgien eller Tyskland. Der findes ingen figurer helt mage til ham, så vi kan ikke placere ham særlig præcist i tid og rum.

Når den lille rorgænger er relevant for os, så skyldes det, at han er fundet i Lille Andst. Han blev sendt ind til Nationalmuseet i 1841, efter at have været dukket op under markarbejde.

Vi har længe haft et godt øje til denne statuetten, og viser den i fuld størrelse på næste side. Statuetten blev indleveret til museet via en kontakt i Kolding, og der er ikke meget kendt om fundstedet. Heldigvis er følgebrevet bevaret i Nationalmuseets arkiver. Her står navnet på findereren, Hans Madsen, der blev betegnet som 'gårdmand'.

En eftersøgning i arkiverne afslørede, at der ikke fandtes gårdejere af dette navn i Lille Andst. Men der fandtes én, som havde en voksen søn boende hjemme med det rigtige navn. Herefter kunne vi afgrænse de marker, som hørte til gården i 1841. Det indsnævrede fundstedet betydeligt.

Sådan en statue kan tabes tilfældigt ude i landskabet. Men det er mere sandsynligt, at den hører til på en spændende boplads. Fra andre pladser kender vi f.eks. sådanne stykker importeret som skrot, der kunne smeltes om. Det er ikke de fattigste boplads, hvor man finder den slags. Med hjælp fra Askov kursisterne lavede vi en hurtig detektorafsøgning derude i 2018. Der er endnu ikke fundet yderligere jernalder, men dette er stadig en plads, der kunne være værd at holde øje med.

Museumsleder Bo Ejstrud

Bronzestatuen fra Andst. Dette er ikke højdepunktet af klassisk skulpturkunst, men er typisk for Gallo-romerske figurer. Bagsiden er mere skitsemæssigt udformet, uden folder i tunikaen. Her vist i omtrent naturlig størrelse. (Foto: Roberto Fortuna og Kira Ursem, Nationalmuseet, CC-BY-SA).

De lokalhistoriske arkiver

Besøg også de lokalhistoriske arkiver. Her er en stor specialviden om egnens nyere lokalhistorie. Arkiverne er som regel drevet af frivillige. Der er mange arkiver og lokalhistoriske foreninger i Vejen Kommune. De arbejder sammen i arkivrådet for Vejen Kommune, og kan findes på: www.vejen-arkivraad.dk.

Arkiverne i Holsted og Vejen er direkte tilknyttet Museet på Sønderskov.

Vejen Lokalhistorisk Arkiv

Adresse: Østergade 2, 6600 Vejen
Telefon: 79 96 52 75
Email: vejenarkiv@sonderskov.dk
Leder: Linda Klitmøller
Åbningstid: Mandag 10-18
Tirsdag 9-13

Lokalhistorisk Arkiv Holsted

Adresse: Vestergade 17, 6670 Holsted
Telefon: 75 39 20 10
Email: holsted-lokalarkiv@mail.dk
Leder: Klaus Hansen
Åbningstid: Onsdag 14-18 eller efter aftale
(ring på 20 44 23 28 eller 20 24 33 66).

Restaurant Herregårdskælderen Museumscafé gourmetrestaurant

Adresse: Sønderskovgårdvej 2, 6650 Brørup
Telefon: 75 38 38 45
Email: preben@sonderskov.dk
Køkkenchef: Preben Madsen
Åbningstid: se www.sonderskov.dk

